

Sociological study of the Effect of Reference Groups on Social Trust (Case Study of Gifted High School Students in Tehran)

ARTICLE INFO

Article Type

Research Article

Authors

Maryam Mazinani¹
Zahra Hazrati Somee^{2*}
Majid Kashani³

How to cite this article

Maryam Mazinani, Zahra Hazrati Somee, Majid Kashani, Sociological study of the Effect of Reference Groups on Social Trust (Case Study of Gifted High School Students in Tehran), *Journal of Islamic Life Style Centered on Health*. 2019;3(2):223-232.

1. Department of Sociology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. Department of Sociology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author).

3. Department of Social Sciences, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: hazrati14@yahoo.com

Article History

Received: 2019/03/30

Accepted: 2019/06/10

ePublished: 2019/06/21

ABSTRACT

Purpose: The role of reference groups has been considered by many researchers today. One of the components that has been affected by reference groups is social trust. The purpose of this study is a sociological study of the effect of reference groups on students' social trust.

Materials and Methods: The research method is quantitative and survey and the statistical population is all high school students in Tehran (7800 students), 366 of whom were selected using Cochran's formula and multi-stage cluster sampling method as a statistical sample. The data collection tool also includes a researcher-made questionnaire and the data were analyzed using SPSS software and descriptive and inferential statistics. According to the findings, the level of social trust of students is at a moderate level and the most important reference groups of students have been national artists and athletes and classmates.

Findings: The inferential findings also show that there is a significant relationship between reference groups and students' social trust and a total of 43% of the variance of social trust is predicted by reference groups.

Conclusion: Due to the increase in communication and facilitation of students' communication with all sections of society, it was found that today reference groups have the greatest impact on students.

Keywords: Social Trust, Reference Groups, Students.

بررسی جامعه‌شناختی تأثیر گروه‌های مرجع بر اعتماد اجتماعی (مطالعه موردی، دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران)

مریم مزینانی^۱

گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

زهرا حضرتی صومعه^{۲*}

گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

مجید کاشانی^۳

گروه علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

هدف: نقش گروه‌های مرجع امروزه مورد توجه بسیاری از محققین قرار گرفته است. یکی از مؤلفه‌هایی که تحت تأثیر گروه‌های مرجع قرار گرفته است اعتماد اجتماعی است. هدف این پژوهش، بررسی جامعه‌شناختی تأثیر گروه‌های مرجع بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان است.

مواد و روش‌ها: روش تحقیق از نوع کمی و پیمایش بوده و جامعه آماری تمامی دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان تهران (۷۸۰۰ دانش‌آموز) است که تعداد ۳۶۶ نفر از آنان با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها نیز شامل پرسشنامه محقق ساخته است و داده‌ها نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS و آمار توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شده‌اند. طبق یافته‌ها میزان اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان در سطح متوسطی قرار دارد و مهم‌ترین گروه‌های مرجع دانش‌آموزان نیز گروه‌های هنرمندان و ورزشکاران ملی و همکلاسی‌ها بوده‌اند.

یافته‌ها: یافته‌های استنباطی نیز نشان می‌دهند که رابطه معنی‌داری بین گروه‌های مرجع و اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان وجود داشته و در مجموع ۴۳ درصد از واریانس اعتماد اجتماعی توسط گروه‌های مرجع پیش‌بینی می‌گردد. نتیجه‌گیری: با توجه به افزایش ارتباطات و تسهیل در ارتباطات دانش‌آموزان با تمامی اقشار جامعه، مشخص شد که امروزه گروه‌های مرجع دارای بیشترین تأثیرگذاری بر روی دانش‌آموزان می‌باشند.

کلیدواژه‌ها: اعتماد اجتماعی، گروه‌های مرجع، دانش‌آموزان.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۱/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۳/۲۰

* نویسنده مسئول: hazrati14@yahoo.com

مقدمه

اعتماد اجتماعی در واقع سرآغاز شروع هر کنش جمعی موفق و سالم که سبب تقویت ارتباطات صمیمانه بین افراد می‌گردد. از سوی دیگر، دوران نوجوانی، دوران ورود فرد به جامعه، به‌صورت مستقل است. از این رو، داشتن اعتماد اجتماعی صحیح و منطقی به افراد، به‌ویژه به گروه‌های مرجع، می‌تواند نقش بسزایی در چگونگی برداشتن گام‌های دیگر ارتباطات اجتماعی وی داشته باشد. نیاز به اجتماعی زندگی کردن، یک نیاز غیرقابل اجتناب برای انسان است. لازمه این نیاز، داشتن سطح منطقی و معقول از اعتماد اجتماعی بین افراد جامعه است. همین نیاز به زندگی اجتماعی، باعث گرایش افراد، به‌ویژه در «آدلر علاقه اجتماعی را در انسان امری ذاتی می‌داند و معتقد است که انسان از بدو تولد در درون شبکه‌ای از روابط اجتماعی پیچیده و متقابل قرار می‌گیرد و شکل‌گیری شخصیت او در اثر همین ارتباطات متقابل است. رفتار اجتماعی در خلأ صورت نمی‌گیرد و شدیداً وابسته به این است که دیگران از آن رفتار چه برداشتی می‌کنند. از جمله این دیگران گروه‌های مرجع هستند. این گروه‌های مرجع برای قشرهای خاصی از جمله دانش‌آموزان که در دوره آموزش و پرورش و جامعه‌پذیری هستند بسیار مهم می‌باشند. در فرایند شکل‌گیری رفتار، نگرش و کنش دانش‌آموزان در جامعه، عوامل متعددی نقش دارند؛ از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌تواند افراد یا گروه‌های مرجع باشند که مبنا و معیار دآوری و ارزیابی کار کنش‌گران اجتماعی قرار می‌گیرند. (۱).

از طرف دیگر، گروه‌های مرجع در هر اجتماعی وجود دارند و چگونگی ایفای نقش آن‌ها در جامعه، نقش بسزایی در تقویت الگوهای صحیح و هنجارهای جامعه به عهده دارد. «گروه‌های مرجع شامل اشخاص و یا گروه‌هایی می‌باشند که افراد برای تصمیم‌گیری و ارزیابی رفتار و نگرش‌هایشان به آن‌ها اتکا دارند» (۲). جامعه ایران در دهه‌های اخیر در جریان تحولات فرهنگی و اجتماعی وسیعی قرار گرفته است. این تحولات به‌ویژه در حوزه تغییر گروه مرجع جوانان به‌ویژه دانش‌آموزان مشهود بوده است. امروزه نقش گروه‌های مرجع بر افراد و نحوه رفتار اجتماعی آنان بر کسی پوشیده نیست و الگوبرداری از رفتار و عملکرد گروه‌های مرجع می‌تواند بر جامعه‌پذیری و آموزش و پرورش دانش‌آموزان و همچنین پیشرفت تحصیلی، میزان اعتماد و مشارکت اجتماعی و ... آن‌ها به‌عنوان آینده‌سازان در کشور تأثیرگذار باشد. یکی از مهم‌ترین این حوزه‌ها، اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان می‌باشد. اعتماد اجتماعی به‌عنوان منبعی جهت تسهیل کنش جمعی تلقی می‌گردد و این منبع علاوه بر آگاهی و توجه نسبت به امور عمومی اجتماعی-سیاسی (شناخت)، یعنی آگاهی که موجب علاقه‌مندی و دل‌نگرانی است، شامل اعتماد (اعتماد عمومی یا تعمیم‌یافته و اعتماد نهادی-مدنی)، هنجارها و یا رفتارهای معامله‌ی متقابل (همیاری) که در درون شبکه‌های اجتماعی عمل می‌کنند و عناصر ساختاری شبکه‌ها و مشارکت است. بنابراین این تحقیق باهدف بررسی جامعه‌شناختی تأثیر گروه‌های مرجع بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان در مدارس تیزهوشان انجام پذیرفته است. با توجه به موارد مطرح‌شده در این تحقیق سؤال اصلی این است که: گروه‌های مرجع چه تأثیری بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر

تهران دارند؟

پیشینه تجربی پژوهش

یافته‌های پژوهش همتی راد و همکاران (۳)، با عنوان، حاکی از تأثیر مستقیم سرمایه اجتماعی بر سلامت اجتماعی، تقویت سرمایه اجتماعی جامعه به‌ویژه برای دانش‌آموزان هست. بر اساس نتایج پژوهش دهقان و سراجیان، با عنوان «رابطه سرمایه اجتماعی خانوادگی و مشارکت والدین در امور مدرسه با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان»، تغییر سرمایه اجتماعی تأثیری مستقیم بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد و همچنین به سبب مشارکت والدین در امور مدرسه، سرمایه اجتماعی سهم دیگری از واریانس موفقیت تحصیلی را توضیح می‌دهد. یافته‌های پژوهش نادری معتمد (۴) با عنوان، «بررسی نقش گروه‌های مرجع در تصمیم‌گیری و رفتار اجتماعی»، نشان می‌دهد که؛ گروه‌های مرجع سه تأثیر مهم بر رفتار افراد دارند. اولین تأثیر اطلاعاتی است، تأثیر دوم گروه‌های مرجع و رهبران عقیده، منفعت یا تأثیر سودمندگرایان است. نقش یا کارکرد سوم گروه‌های مرجع و رهبران عقیده تأثیر ارزش بیانی است. بدین معنی که این منفعت به انگیزه‌ی فرد برای ارتقاء و یا حمایت من درونی مربوط است. همچنین گروه‌های مرجع با ایجاد زمینه‌های الگوبرداری از آن‌ها بر تصمیم‌گیری‌ها و رفتار اجتماعی افراد در جامعه به‌ویژه جوانان تأثیرگذار است. پال گودرهام (۵) در یک تحقیق کیفی با عنوان نظریه گروه مرجع و آموزش بزرگ‌سالان انجام داده است. هدف تحقیق مطالعه این است که نشان دهد چگونه نظریه جامعه‌شناسی و به‌طور خاص نظریه گروه مرجع ممکن است، در بسط و توسعه یک‌رشته باهم تلفیق شوند. استدلال می‌شود که تغییرات مشارکت در برنامه‌هایی که بزرگ‌سالان به طریق داوطلبانه در آن مشارکت دارند، ممکن است از دیدگاه زمینه اجتماعی- فرهنگی و اثرات اجتماعی- اقتصادی این برنامه‌ها فهمیده شود. برای تشریح این نظریه از یک آزمایش جهت‌دار برنامه آموزشی بزرگ‌سالان استفاده شده است.

در پژوهش سلنو^۲ و همکاران (۶)، با عنوان، اعتماد اجتماعی و رفتار متقابل در میان دختران نوجوان در معرض خشونت بین فردی، ۵۲ دختر نوجوان بین سنین ۱۱ تا ۱۷ سال یک اقتباس چند دور از بازی اعتماد را انجام دادند که در آن‌ها با یک همسال که توسط یک برنامه رایانه‌ای اجرا می‌شد تعامل داشتند. متناسب بین نقش سرمایه‌گذار و سرمایه‌پذیر. این کار برای عملیاتی کردن رفتارهای اجتماعی اعتماد و اعتماد متقابل طراحی شده بود، که در آن میزان سرمایه‌گذاری پولی شرکت‌کنندگان در شرکت کنفدراسیون در طول نقش سرمایه‌گذار نشان‌دهنده اعتماد بود در حالی که نسبت سرمایه‌گذاری بازگشتی به کنفدراسیون در نقش سرمایه‌پذیر نشان‌دهنده اعتماد متقابل است. شرکت‌کنندگان در گروه آزمایش و کنترل در اعتماد تفاوتی نداشتند (به‌عنوان مثال، به‌عنوان سرمایه‌گذار). با این حال، شرکت‌کنندگان در معرض آزمایش بدون تشخیص اضطراب اعتماد کمتری نسبت به افراد با تشخیص اضطراب

نشان دادند. برای اعتماد متقابل (به‌عنوان مثال، به‌عنوان سرمایه‌گذاران)، دوباره هیچ تفاوتی بین شرکت‌کنندگان در معرض آزمایش و کنترل وجود نداشت. با این حال، شرکت‌کنندگان در معرض آزمایش با تشخیص اضطراب اعتماد متقابل را در مقایسه با هر دو گروه دیگر افزایش دادند. کوئن (۷) نیز تحقیقی را با عنوان «گروه‌های تأثیرگذار بر نوجوانان» انجام داده است. محقق عنوان می‌کند که از منظر شبکه اجتماعی، گروه همسالان در کنار خانواده به‌عنوان یکی از عوامل اجتماعی شدن، بیشترین نفوذ را بر شبکه اجتماعی نوجوانان دارد. در این دوره موردپسند دیگران واقع‌شدن هدف اصلی نوجوانان است. به اعتقاد کوئن، بسیاری بر این باورند که نوجوانان و جوانان جامعه کوچکی برای خودشان می‌سازند. از آنجاکه نوجوانان عموماً وقت بیشتری را به گروه همسالان اختصاص می‌دهند، غالباً ارزش‌های متفاوت با جامعه بزرگ‌سال پیدا می‌کنند. محبوب‌ترین نوجوانان همیشه کارآمدترین و سخت‌کوش‌ترین دانش‌آموزان نیستند، بلکه برعکس، نوجوانانی که اصطلاحات زبانی، لباس‌های موردپسند و ارزش‌های گروه همسالان خود را به کار می‌برند، بیشترین پذیرش را دارند و بیش از همه توجه دوستان را به خود جلب می‌کنند.

مبانی نظری

از نظر برنارد باربر^۴ در خصوص اعتماد اجتماعی این است که، «سه نوع انتظار وجود دارد که بخشی از صفات اساسی اعتماد را می‌سازد. کلی‌ترین انتظار، انتظار پایداری و تحقق نظم اجتماعی اخلاقی و طبیعی است، دومین انتظار، انتظار اجرای نقش تکنیکی کسانی است که همراه با ما در روابط و نظام‌های اجتماعی وارد شده‌اند، و بالاخره سومین آن انتظاراتی است که طرفین تعامل وظایف و مسئولیت‌های خود را انجام می‌دهند. یعنی تکالیف و وظایفی که افراد را موظف می‌کند علایق دیگران را بر علایق فردی ترجیح بدهند.

از نظر وی اعتماد می‌تواند ابعاد متفاوتی به شرح ذیل داشته باشد:

الف) اعتماد به صداقت و درستی، پایبندی بر اصول اخلاقی؛

ب) اعتماد به کارایی و کارآمدی یا توانایی اجرای وظایف محوله نقش؛

ج) ترجیح منافع جمعی به منافع فردی (۸). نیکلاس لومان^۵؛ در خصوص کارکرد اعتماد اجتماعی معتقد است «نبود اعتماد در جامعه مشکل‌آفرین است. وی بدین خاطر تأکید کرده که افراد باید به‌طور ارادی و به‌مقتضای زمان و ضرورت به دیگران اعتماد کنند. بنابراین از منظر لومان اعتماد یک سازوکار اجتماعی است که در آن انتظارات، اعمال و رفتار انسان‌ها هدایت و تنظیم می‌شود و نهایت امر اینکه به اعتقاد لومان در صورت اجرای درست قوانین در جامعه و اعمال قدرت مشروع از سوی متصدیان مربوطه، همکاری و مشارکت اعضای جامعه را در کلیه سطوح شاهد خواهیم بود که

⁴ Bernard Barber

⁵ Niklas Luhmann

^۱ Gooderham, Paul

² Sellnow

³ Coven

پس از مرور نظریه‌های موجود، باید نظریه‌ای به‌عنوان نظریه اصلی در این مطالعه مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین، از آنجایی که نظریه مرتن در خصوص گروه مرجع در مقایسه با نظریات بررسی شده دیگر بسیار جامع‌تر بوده، به‌خوبی می‌تواند پرسش‌های اصلی این پژوهش را پوشش دهد، هرچند که یکی از فرضیات مطرح شده در مطالعه حاضر بر اساس قضیه سوم نظریه فستینگر می‌باشد؛ بنابراین در مطالعه حاضر از تئوری گروه مرجع مرتن و نظریه فستینگر به‌عنوان رهیافت نظری پژوهش استفاده شده است.

هدف اصلی این پژوهش، بررسی تأثیر گروه‌های مرجع (معلمان، همسالان، اولیای مدرسه، ورزشکاران ملی، هنرمندان، روحانیت و خانواده) بر اعتماد اجتماعی در بین دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران در سال ۱۳۹۶ و اهداف جزئی عبارت‌اند از:

۱. گونه‌شناسی گروه‌های مرجع دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران.
۲. سنجش اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران.
۳. سنجش تأثیر گروه‌های مرجع بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران.
۴. ارائه مهم‌ترین راهکارهای کاربردی به‌منظور افزایش اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران. فرضیه اصلی: به نظر می‌رسد بین گروه‌های مرجع و اعتماد اجتماعی در بین دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۱. به نظر می‌رسد مهم‌ترین گروه‌های مرجع دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران گروه (معلمان، همسالان، اولیای مدرسه، ورزشکاران ملی، هنرمندان، روحانیت و خانواده) می‌باشند.
۲. به نظر می‌رسد میزان اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران در حد بالایی می‌باشد.
۳. به نظر می‌رسد گروه‌های مرجع بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران تأثیر دارند.

مواد و روش‌ها

این تحقیق از نوع توصیفی-تبیینی بوده و از روش تحقیق پیمایشی با استفاده از ابزار پرسشنامه، هست. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم مدارس تیزهوشان شهر تهران به‌عنوان جامعه آماری تحقیق مدنظر می‌باشند. برای تعیین حجم نمونه جامعه آماری موردنظر با استفاده از فرمول «کوکران»، ۳۶۶ نفر به دست آمد. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده می‌گردد. بدین منظور ابتدا شهر تهران به مناطق ۲۲ گانه شهرداری به‌عنوان خوشه اول (به شرح جدول زیر) تقسیم‌بندی می‌گردد.

این امر از تبعات اعتماد به یکدیگر است و خود تقویت‌کننده اعتماد به دیگران است» (۹).

نظرات آنتونی گیدنز؛ در مورد اعتماد اجتماعی را می‌توان به چهار بخش تقسیم کرد:

الف) اعتماد و امنیت وجودی: که مربوط به دوران کودکی است و با آنچه اریکسون آن را اعتماد بنیادی می‌نامد، مطابقت دارد. گیدنز اعتماد را عامل احساس امنیت وجودی می‌داند که موجود انسانی منفرد را در نقل و انتقال‌ها در بحران‌ها و در حال و هوای آکنده از خطرهای احتمالی قوت قلب می‌بخشد و به‌پیش می‌برد» (۱۰). مرتن در تئوری گروه مرجع خود، انواع گروه مرجع که شامل عضویتی و غیر عضویتی، مثبت و منفی، هنجاری و مقایسه‌ای است، به‌خوبی تشریح کرده و همچنین عوامل ساختاری مؤثر در گزینش گروه‌های مرجع و نیز فرضیاتی در خصوص گزینش گروه‌های مرجع غیر عضویتی ارائه کرده است. نظریه گروه مرجع نظریه‌ای با برد متوسط است. این نظریه حاصل کار و تلاش رابرت مرتن در راستای تقویت و گسترش جامعه‌شناسی کارکردگرایی ساختی است. این نوع نظریه‌ها در عین حال که از مبانی نظری قوی‌ای برخوردارند، قابلیت آزمون تجربی را نیز دارند و به همین علت هم از محسنات نظریات کلان و هم نظریه‌های خرد برخوردارند.

نظریه مقایسه اجتماعی «لئون فستینگر» اگرچه با نظریه گروه مرجع متفاوت می‌باشد اما دارای مفهوم و مضامین مشترکی می‌باشد و هر دو به موضوع مشترک تأثیر گروه بر فرد اشاره دارند. بنابراین مطالعه حاضر از قضایای مطرح شده در نظریه فستینگر استفاده می‌کند. وی نه قضیه اصلی را بیان می‌کند که پایه و اساس تأثیر گروه بر فرد یا همان گروه‌های مرجع بر فرد می‌باشند؛ در این مطالعه سه قضیه از مجموع قضایای ارائه شده توسط فستینگر مورد استفاده قرار می‌گیرند؛ قضیه اول به بررسی افکار و توانایی‌های خود فرد اشاره دارد و فرد با کسی مقایسه نمی‌شود بلکه تنها از روی افکار خود مقایسه می‌شود و فرد برای موفقیت باید به شناخت صحیحی از افکار و توانایی‌های خود برسد در غیر این صورت با مشکل مواجه خواهد شد و ممکن است در نهایت این مشکلات به شکست بیانجامد. در قضیه دوم، فستینگر معتقد است که فرد با معیارهای عینی و توانایی‌های دیگران سنجیده می‌شود و در صورتی که معیار عینی وجود نداشته باشد باید از قدرت تفکر استفاده کرد. بر اساس این قضیه می‌توان بیان داشت که اگر امکان مقایسه بر اساس شاخص‌های عینی یا اجتماعی وجود نداشته باشد، به‌ناچار بر اساس افکار و مشاهدات خود قضاوت می‌شود که بی‌ثبات و غیرقابل اعتماد خواهد بود. و اما مهم‌ترین قضیه مطرح شده توسط فستینگر که موجب شکل‌گیری فرضیه مقاله‌ی حاضر (مقایسه با همسالان، همکلاسی‌ها و ...) گردید، قضیه سوم است که در آن بیان شده است، فرد توانایی‌ها و افکار خود را با کسی که بسیار از وی قوی‌تر و حرفه‌ای‌تر باشد نمی‌سنجد و ترجیح می‌دهد خود را با افرادی مقایسه کند که هم‌پایه و هم‌اندازه خود او باشند، شاید به همین دلیل باشد که بسیاری از دانش‌آموزان، خود را بر اساس همسالان و همکلاسی‌های خود می‌سنجند.

² Leon Festinger

¹ Refrence group theory

جدول (۱): خوشه اول در نمونه‌گیری خوشه‌ای

منطقه ۱	منطقه ۲	منطقه ۳	منطقه ۴	منطقه ۵	منطقه ۶	منطقه ۷	منطقه ۸	منطقه ۹	منطقه ۱۰	منطقه ۲۱
منطقه	منطقه	منطقه	منطقه	منطقه	منطقه	منطقه	منطقه	منطقه	منطقه	منطقه
۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۲

نسبت به خوشه‌بندی دوم یعنی تعیین مدارس تیزهوشان اقدام گردید و از بین مدارس در هر منطقه نیز سه مدرسه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به شرح زیر انتخاب گردید.

سپس نسبت به انتخاب چهار منطقه به صورت تصادفی ساده از بین مناطق ۲۲ گانه اقدام می‌گردد. که بر اساس نمونه‌گیری انجام‌شده منطقه ۲ و ۶ و ۱۴ و ۱۷ انتخاب گردید. سپس در منطقه انتخاب‌شده

جدول (۲): خوشه دوم در نمونه‌گیری خوشه‌ای

مدارس انتخابی منطقه ۱۷	مدارس انتخابی منطقه ۱۴	مدارس انتخابی منطقه ۶	مدارس انتخابی منطقه ۲
تیزهوشان دخترانه فرزندانگان ۸	تیزهوشان پسرانه علامه حلی ۴	تیزهوشان دخترانه فرزندانگان	تیزهوشان تهران پسرانه علامه حلی ۶
تیزهوشان تهران پسرانه علامه حلی ۹	تیزهوشان پسرانه علامه حلی ۹	تیزهوشان دخترانه فرزندانگان	تیزهوشان دخترانه فرزندانگان ۷
تیزهوشان پسرانه علامه حلی ۱۱	تیزهوشان دخترانه فرزندانگان ۹	تیزهوشان تهران پسرانه علامه حلی ۵	تیزهوشان پسرانه علامه حلی ۴

کدام‌اند؟» می‌توان گفت که هنرمندان دارای بیشترین فراوانی به‌عنوان گروه مرجع دانش‌آموزان می‌باشند و در رتبه دوم ورزشکاران قرار داشته و در رتبه سوم هم‌کلاسی‌ها به‌عنوان گروه مرجع دانش‌آموزان قرار گرفته است. در پاسخ به سؤال دوم «به نظر حضرت‌عالی وضعیت اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان در مدرسه چگونه می‌باشد؟» می‌توان گفت: میزان اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان در حد متوسطی با کسب ۴۳٪ فراوانی‌ها می‌باشد. در پاسخ به سؤال سوم «به نظر حضرت‌عالی گروه‌های مرجع چه تأثیری بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان در مدرسه دارند؟» می‌توان گفت: تأثیر گروه‌های مرجع بر میزان اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان در حد متوسطی با کسب ۵۷٪ فراوانی‌ها می‌باشد. در پاسخ به سؤال چهارم «به نظر حضرت‌عالی مهم‌ترین راهکارهای کاربردی به‌منظور افزایش اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران کدام‌اند؟» می‌توان گفت که عامل افزایش مراودات بین خانواده‌های دانش‌آموزان دارای بیشترین فراوانی به‌عنوان عامل افزایش اعتماد اجتماعی از منظر پاسخگویان می‌باشد و در رتبه دوم عامل افزایش تعداد مشاوران تربیتی مدرسه قرار داشته و در رتبه سوم عامل اعتمادسازی بین دانش‌آموزان با اولیای مدرسه قرار گرفته است. همچنین در این تحقیق ۵ فرضیه به شرح زیر مطرح گردیده‌اند که در نتیجه آزمون فرضیه‌ها نتایج به شرح زیر به‌دست آمده است: فرضیه اول بدین شرح مطرح شده است: به نظر می‌رسد بین گروه‌های مرجع و اعتماد اجتماعی در بین دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران در سال ۱۳۹۶ رابطه معنی‌داری وجود دارد.

یافته‌ها

در این تحقیق اطلاعات موردنیاز به‌وسیله پرسشنامه و با طرح ۸۰ سؤال جمع‌آوری گردیده است. بر اساس آمار به‌دست‌آمده برای متغیرهای زمینه‌ای (سیمای پاسخگویان) می‌توان عنوان نمود که: بیشترین فراوانی جنسیت مربوط به دانش‌آموزان پسر با ۵۳٪ فراوانی‌ها می‌باشد. بیشترین فراوانی پایه تحصیلی مربوط به دانش‌آموزان پایه دوم متوسطه دوم با ۳۶٪ فراوانی‌ها می‌باشد. یکسانی فراوانی پایه تحصیلی نشان‌دهنده توزیع مناسب پرسشنامه‌ها در بین دانش‌آموزان می‌باشد. بیشترین فراوانی رشته تحصیلی مربوط به دانش‌آموزان رشته علوم تجربی با ۵۴٪ فراوانی‌ها می‌باشد. به نظر وجود رشته‌های پزشکی و پیراپزشکی و عدم بازار کار مناسب در سایر رشته‌ها دلیلی بر تعداد زیاد متقاضیان رشته علوم تجربی در مدارس باشد. در خصوص نوع مدارس، دانش‌آموزان مدارس فرزندانگان ۴۵ درصد فراوانی‌ها و دانش‌آموزان مدارس علامه حلی ۵۵ درصد فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. بیشترین فراوانی سن مربوط به دانش‌آموزان ۱۷ ساله با ۳۱٪ فراوانی‌ها می‌باشد. بیشترین درآمد خانوار مربوط به دانش‌آموزان با درآمد خانوار ۴ تا ۵ میلیون با ۵۶٪ فراوانی‌ها می‌باشد. در خصوص زندگی با والدین توسط پاسخگویان نیز ۱ درصد فقط با پدر خود زندگی می‌کنند و ۸ درصد فقط با مادر و ۹۱ درصد با پدر و مادر خود زندگی می‌کنند. بیشترین فراوانی منطقه محل زندگی مربوط به دانش‌آموزان ساکن در منطقه ۶ با ۳۱٪ فراوانی‌ها می‌باشد. در نتیجه جمع‌بندی نتایج مصاحبه‌ها و در پاسخ به سؤال «به نظر حضرت‌عالی مهم‌ترین گروه‌های مرجع دانش‌آموزان دوره متوسطه

جدول (۴): رابطه بین گروه‌های مرجع و اعتماد اجتماعی

انحراف	ضریب تعیین	ضریب	ضریب همبستگی
معیار خطا	تعدیل شده	تعیین	همبستگی
۰/۶۳۵	۰/۰۲۹	۰/۰۳۴	۰/۶۱۲

به منظور بررسی این فرضیه با توجه به جدول مستطیلی شکل و فاصله‌ای بودن سطوح سنجش هر دو متغیر مستقل و وابسته از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌کنیم.

در جدول ۵ معنی‌دار بودن رگرسیون به وسیله آزمون F محاسبه شده است. با توجه جدول سطح معنی‌داری محاسبه شده برای این آماره برابر ۰/۰۰۰ بوده و نشان از معنی‌دار بودن رگرسیون در سطح ۰/۹۵ دارد.

جدول (۵): آزمون F (آنالیز واریانس) جهت معنادار بودن رگرسیون

مدل	مجموع مربعات	درجات آزادی	میانگین مجموع مربعات	آماره F	Sig
رگرسیون باقی‌مانده	۲/۵۹۸	۱	۲/۵۹۸	۶/۴۴۸	۰/۰۰۰
	۷۴/۱۳۸	۳۶۵	۰/۴۲۳		
کل	۷۶/۷۳۶	۳۶۶			

متغیر وابسته: اعتماد اجتماعی

تهران گروه (معلمان، همسالان، اولیای مدرسه، ورزشکاران ملی، هنرمندان، روحانیت و خانواده) می‌باشند. به منظور بررسی این فرضیه با توجه به جدول مستطیلی شکل و فاصله‌ای بودن سطوح سنجش هر دو متغیر مستقل و وابسته از آزمون پیرسون و استفاده می‌کنیم.

با توجه به نتایج آزمون با اطمینان ۰/۹۹ و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ رابطه معنی‌داری بین گروه‌های مرجع و اعتماد اجتماعی وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌گردد. همچنین مقدار این رابطه ۰/۶۱۲ است که دلالت بر همبستگی قوی بین دو متغیر دارد.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین گروه‌های مرجع و اعتماد اجتماعی وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌گردد. همچنین مقدار این رابطه ۰/۶۱۲ است که دلالت بر همبستگی قوی بین دو متغیر دارد. این نتیجه همسو با نظریه رابرت مرتن ارائه شده در چارچوب نظری می‌باشد.

فرضیه دوم بدین شرح مطرح شده است: به نظر می‌رسد مهم‌ترین گروه‌های مرجع دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر

جدول (۶): همبستگی بین متغیرها

انحراف	ضریب تعیین	ضریب	ضریب همبستگی
معیار خطا	تعدیل شده	تعیین	همبستگی
۰/۷۰۳	۰/۰۱۱	۰/۰۶۲	۰/۴۹۸

جدول (۷): آزمون F (آنالیز واریانس) جهت معنادار بودن رگرسیون

مدل	مجموع مربعات	درجات آزادی	میانگین مجموع مربعات	آماره F	Sig
رگرسیون باقی‌مانده	۲/۶۱۲	۱	۲/۶۱۲	۶/۴۱۲	۰/۰۰۳
	۷۱/۰۱۲	۳۶۵	۰/۴۰۹		
کل	۷۳/۶۲۴	۳۶۶			

متغیر وابسته: گروه‌های مرجع

ورزشکاران ملی، هنرمندان، روحانیت و خانواده) وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌گردد. همچنین مقدار این رابطه ۰/۴۹۸ است، دلالت بر همبستگی بسیار متوسط بین متغیرها دارد. بر این اساسی می‌توان گفت مهم‌ترین گروه‌های مرجع دانش‌آموزان (معلمان، همسالان، اولیای مدرسه، ورزشکاران ملی، هنرمندان، روحانیت و خانواده) می‌باشند.

این نتیجه همسو با نظریه رابرت مرتن و رابرتسون ارائه شده در چارچوب نظری می‌باشد. و با بررسی به عمل آمده نتیجه

با توجه به نتایج آزمون با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ رابطه معنی‌داری بین گروه‌های مرجع انتخابی دانش‌آموزان با گروه‌های (معلمان، همسالان، اولیای مدرسه، ورزشکاران ملی، هنرمندان، روحانیت و خانواده) وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌گردد. همچنین مقدار این رابطه ۰/۴۹۸ است، دلالت بر همبستگی بسیار متوسط بین متغیرها دارد.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین گروه‌های مرجع انتخابی دانش‌آموزان با گروه‌های (معلمان، همسالان، اولیای مدرسه،

واریانس متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل (معلمان، همسالان، اولیای مدرسه، ورزشکاران ملی، هنرمندان، روحانیت و خانواده) پیش‌بینی (برآورد) می‌گردد.

با توجه به معنی‌داری مقدار آزمون $F(3/287)$ در سطح خطای کوچک‌تر از $0/01$ ، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی تحقیق مرکب از ۷ متغیر مستقل و یک متغیر وابسته مدل نسبتاً خوبی بوده و مجموع متغیرهای مستقل قادرند تغییرات اعتماد اجتماعی را تبیین کنند.

به‌دست آمده. فرضیه سوم بدین شرح مطرح شده است: به نظر می‌رسد میزان اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس تیزهوشان شهر تهران در حد بالایی می‌باشد.

مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها $0/545$ می‌باشد که نشان می‌دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق (اعتماد اجتماعی) همبستگی متوسطی وجود دارد. اما مقدار ضریب تعدیل‌شده ($R2$) که برابر با $0/432$ می‌باشد که نشان می‌دهد $43/2$ درصد از کل تغییرات اعتماد اجتماعی وابسته به متغیرهای مستقل تحقیق می‌باشد. بنابراین در مجموع می‌توان گفت 43 درصد از

جدول (۸): آنالیز واریانس یک‌طرفه

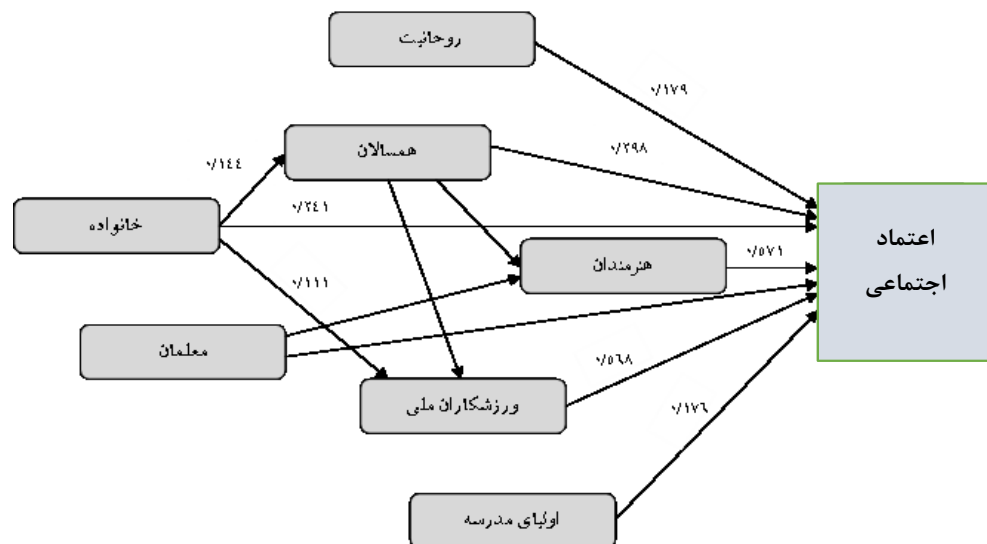
آزمون (F)	میانگین مربعات	درجه آزادی (df)	جمع مربعات	مدل
۳/۲۸۷	۲/۴۵۶	۷	۱۵/۵۶۴	رگرسیون
	۱/۳۳۸	۳۵۹	۱۰۶/۷۴۶	باقی‌مانده‌ها
		۳۶۶	۱۲۲/۳۱۰	جمع

آوردن تأثیرات کل متغیرهای مستقل بر وابسته باید میزان تأثیر مستقیم و غیرمستقیم هر متغیر مستقل را محاسبه کنیم. بنابراین تأثیرات مستقیم را برابر جدول شماره ۱ مشخص می‌کنیم و به‌منظور به دست آوردن تأثیر غیرمستقیم ابتدا بتای تمامی مسیرهای غیرمستقیم را مشخص و سپس آن‌ها را در هم ضرب نموده و حاصل ضرب مسیرها را باهم جمع می‌نماییم و سپس کل تأثیر غیرمستقیم به‌دست آمده را با تأثیر مستقیم جمع می‌نماییم. نتایج تحلیل مسیر و اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها بر متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی) به شرح جدول زیر می‌باشد:

جدول (۹): جمع‌بندی نتایج تحلیل مسیر

انواع تأثیر	متغیرها	مستقیم	غیرمستقیم	کل
هنرمندان	۰/۵۷۱	۰/۵۷۱	-	۰/۵۷۱
ورزشکاران ملی	۰/۵۶۸	۰/۵۶۸	-	۰/۵۶۸
اولیای مدرسه	۰/۱۷۶	۰/۱۷۶	-	۰/۱۷۶
روحانیت	۰/۱۷۹	۰/۱۷۹	-	۰/۱۷۹
معلمان	۰/۲۱۴	۰/۲۱۴	۰/۰۷۱	۰/۲۸۵
همسالان	۰/۲۹۸	۰/۲۹۸	۰/۲۸۳	۰/۵۸۱
خانواده	۰/۲۴۱	۰/۲۴۱	۰/۲۲۵	۰/۴۶۶

بر اساس نتایج مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها $0/545$ می‌باشد که نشان می‌دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق (اعتماد اجتماعی) همبستگی متوسطی وجود دارد. اما مقدار ضریب تعدیل‌شده ($R2$) که برابر با $0/432$ می‌باشد که نشان می‌دهد $43/2$ درصد از کل تغییرات اعتماد اجتماعی وابسته به متغیرهای مستقل تحقیق می‌باشد. بنابراین در مجموع می‌توان گفت 43 درصد از واریانس متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل (معلمان، همسالان، اولیای مدرسه، ورزشکاران ملی، هنرمندان، روحانیت و خانواده) پیش‌بینی (برآورد) می‌گردد. همچنین مقایسه متغیرها نشان می‌دهد که: تأثیر همه گروه‌های مرجع بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان معنی‌دار است و گروه مرجع هنرمندان با ضریب رگرسیونی ($Beta$) برابر $0/571$ و گروه مرجع ورزشکاران ملی با ضریب رگرسیونی ($Beta$) برابر $0/568$ به ترتیب بالاترین تأثیر رگرسیونی را بر متغیر وابسته تحقیق داشته‌اند. در بخش دوم جدول میزان همبستگی مرتبه صفر یعنی همبستگی بین متغیرها بدون کنترل، همبستگی تفکیکی / جزئی یعنی همبستگی بین متغیرها پس از حذف اثر همبستگی دو متغیر با سایر متغیرهای مستقل، و همبستگی نیمه تفکیکی یعنی سنجش همبستگی بین متغیرها پس از حذف اثر خطی بقیه متغیرهای مستقل بر متغیر مستقل، آمده است. در هر سه نوع همبستگی میزان همبستگی گروه‌های مرجع هنرمندان و ورزشکاران ملی را بیشتر از سایر گروه‌ها می‌باشد. جمع‌بندی نتایج تحلیل مسیر در مراحل مختلف به‌منظور به دست

شکل (۱): نمودار تحلیل مسیر

نتایج تحلیل مسیر:

با توجه به نتایج به دست آمده موارد زیر را می توان عنوان نمود:

۱. متغیرهای گروه معلمان، گروه همسالان و گروه خانواده هم به طور مستقیم و هم به شکل غیرمستقیم بر متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی) تأثیر گذار می باشند.
  ۲. متغیرهای گروه هنرمندان، ورزشکاران ملی، اولیای مدرسه و روحانیت فقط به طور مستقیم بر متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی) تأثیر گذار می باشند.
  ۳. میزان تأثیر کل هر متغیر مستقل بر متغیر وابسته عبارت است از جمع تأثیرات مستقیم با غیرمستقیم هر متغیر.
  ۴. در بین متغیرهای مستقل بیشترین تأثیر را متغیر گروه مرجع همسالان بر اعتماد اجتماعی دانش آموزان دارد. همچنین متغیر گروه هنرمندان در رتبه دوم قرار دارد و متغیر گروه ورزشکاران ملی در رتبه سوم قرار دارد. کمترین تأثیر را نیز گروه اولیای مدرسه و روحانیت بر اعتماد اجتماعی دانش آموزان دارند.
- بر این اساس متغیر گروه های مرجع بر اعتماد اجتماعی دانش آموزان تأثیر گذار می باشد. بنابراین فرضیه تحقیق تأیید می گردد.
- همچنین بر اساس نتایج تحلیل مسیر در این تحقیق می توان گفت در بین متغیرهای مستقل بیشترین تأثیر را متغیر گروه مرجع همسالان بر اعتماد اجتماعی دانش آموزان دارد. همچنین متغیر گروه هنرمندان در رتبه دوم قرار دارد و متغیر گروه ورزشکاران ملی در رتبه سوم قرار دارد. کمترین تأثیر را نیز گروه اولیای مدرسه و روحانیت بر اعتماد اجتماعی دانش آموزان دارند.

نتیجه گیری

«با توجه به افزایش ارتباطات و تسهیل در ارتباطات دانش آموزان با تمامی اقدار جامعه، شاید بتوان ادعا کرد که امروزه گروه های مرجع دارای بیشترین تأثیر گذاری بر روی دانش آموزان می باشند. یکی از مواردی که شدیداً می تواند تحت تأثیر گروه های مرجع قرار گیرد، اعتماد اجتماعی دانش آموزان می باشد. گزینش از بین گروه های مرجع عضویتی و غیر عضویتی، بومی و غیربومی، این گروه

مرجع و آن گروه مرجع نیز تحت تعیین ساختارهای اجتماعی قرار دارد. ساختارهای اجتماعی که درجات متفاوتی از پرستیژ و اقتدار را برای گروه ها تبیین می کند، تمایل دارد این گزینش را برای آن هایی که در جامعه به طرز متفاوتی استقرار یافته اند، الگومند نماید» (۱۱) در این تحقیق مهم ترین گروه های مرجع دانش آموزان مدارس تیزهوش و میزان اعتماد اجتماعی آن ها و همچنین رابطه بین گروه های مرجع و اعتماد اجتماعی مورد بررسی و کنکاش علمی قرار گرفت.

دانش آموزان از وضعیت اعتماد اجتماعی نسبتاً پایینی قرار دارند که نشان دهنده عدم اعتماد دانش آموزان به اولیای مدرسه، معلمان و همکلاسی ها و حتی به اعضای خانواده است. همچنین میزان مشارکت دانش آموزان در امور مدرسه و خانه و خانواده و میزان اعتماد اجتماعی و روابط متقابل اجتماعی آن ها در سطح متوسطی بوده است که خود نشان دهنده متوسط بودن سطح اعتماد اجتماعی دانش آموزان است. بخشی از این مسئله مرتبط با پایین بودن میزان اعتماد اجتماعی به صورت عمومی در کشور است و بخش دیگری به اثر مخرب عضویت در فضاهای مجازی و عدم برنامه ریزی دقیق خانواده ها و مدارس برای افزایش میزان اعتماد اجتماعی در بین دانش آموزان می باشد. در مجموع بر اساس نتایج به دست آمده در هر دو بخش کمی و کیفی در این تحقیق گروه های هنرمندان و ورزشکاران به ترتیب اولویت به عنوان مهم ترین گروه های مرجع دانش آموزان مطرح شده اند که تطابق نتایج هر دو بخش را در گروه های مرجع دانش آموزان نشان می دهد که این گروه ها به عنوان الگوهای رفتاری و اخلاقی دانش آموزان قرار دارند. همچنین بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه ها در بخش کمی رابطه معنی داری بین گروه های مرجع و اعتماد اجتماعی وجود دارد که بر اساس یافته های بخش کیفی نیز این نتیجه به دست آمده است. بر این اساس متغیر گروه های مرجع بر اعتماد اجتماعی دانش آموزان تأثیر گذار می باشد.

پیشنهاد های پژوهش

همچنین پیشنهاد های زیر بر اساس یافته های تحقیق به

حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی و ..... که نه تنها موجب اعتماد دانش‌آموزان به مدرسه شده، بلکه متعاقباً به گسترش اعتماد اجتماعی باری رسانند. تشکیل این گروه‌ها و انجمن‌ها و شرکت و عضویت در آن‌ها چنان اهمیت دارد که پانام نشاط حاصل حضور در آن‌ها را بیشتر از کسب مدرک دانشگاهی و یا دو برابر شدن درآمد می‌داند.

۱۰. نتایج تحقیق به نهادها و ارگان‌های مرتبط مانند آموزش و پرورش در مناطق مختلف شهر تهران و به‌طور کلی به وزارت ورزش و جوانان و آموزش و پرورش و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران جهت هرگونه بهره‌برداری به‌منظور برنامه‌ریزی دقیق‌تر برای دانش‌آموزان ارسال گردد.

References

1. Song Lijun (2015), Social capital, comparative reference group, and depression in two societies, *Social Science & Medicine*, Volumes 136–137, July 2015, Pages 117-127.
2. Radmehr, Hossein. (1390). Assessing the internal and external motivation of progress and attitude of students of different educational levels towards educational issues and the role of these variables in explaining their academic progress, *Quarterly Journal of Educational Innovations*, Vol. 18, 202-171.
3. Hemmati Rad, Farzaneh, Keshavarz, Amrullah, Mo'meni, Hassan (1397). The Relationship between Social Capital and Social Health in Secondary High School Students, *Social Work*, Volume 7, Number 2, Consecutive, 24: 14-8.
4. Naderi Motamed, Morteza (2017), *Sociology of Family*, Tehran, Danjeh Publishing.
5. Paul N. Gooderham (2018), Reference Group theory and adult education, *Adult education quarterly*, vol.37, No.3.
6. Sellnow, Kyrie & Karyan, Esbensen & Josh M. Cisler (2019). Social Trust and Reciprocity Among Adolescent Girls Exposed to Interpersonal Violence, University of Wisconsin – Madison, USA, *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 36, 21-22: pp. 9977-9995. , First Published October 14, 2019.

دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان در سازمان‌های مختلف کشور به‌طور کلی ارائه می‌گردد:

۱. با توجه به تأثیرگذاری بیشتر گروه همسالان به‌عنوان گروه مرجع نسبت به سایر گروه‌ها بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان پیشنهاد می‌گردد که اولیای مدرسه و خانواده‌ها به‌منظور افزایش میزان اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان نسبت به‌گزینش دوستان و همسالان دانش‌آموزان و نظارت بر روابط آن‌ها و انجام آموزش‌های لازم برای الگوگیری مناسب گروه‌های همسال از همدیگر اقدام کنند.

۲. با توجه به تأثیرگذاری هنرمندان به‌عنوان دومین گروه مرجع مؤثر نسبت به سایر گروه‌ها بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان پیشنهاد می‌گردد والدین نسبت به معرفی هنرمندان دارای الگوهای رفتاری مناسب و بدون حاشیه به دانش‌آموزان اقدام کنند و اولیای مدرسه نیز در معرفی این گروه هنرمندان دارای ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری مناسب با پخش فیلم‌های آنان و دعوت از آنان برای حضور در مدارس اقدام کنند.

۳. کارگاه‌های آموزشی با حضور صاحب‌نظران در حوزه‌های جامعه‌شناسی و روانشناسی به‌منظور معرفی و نحوه الگوبرداری دانش‌آموزان از گروه‌های مرجع مفید و مؤثر در پیشرفت تحصیلی و آینده شغلی دانش‌آموزان برگزار گردد.

۴. جلسات سخنرانی به‌صورت دوره‌ای و با برنامه‌ریزی دقیق برای والدین دانش‌آموزان به‌منظور شناخت بهتر گروه‌های مرجع و زمینه‌های افزایش اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان برای کاهش آسیب‌های احتمالی در زمینه پایین بودن میزان اعتماد اجتماعی و انتخاب نادرست گروه‌های مرجع توسط دانش‌آموزان برگزار گردد. ۵. اولیای مدرسه نسبت به معرفی گروه‌های مرجع مفید و مناسب برای الگوبرداری صحیح توسط دانش‌آموزان در قالب جلسات سخنرانی و برخوردهای چهره به چهره اقدام نمایند. به‌طور مثال: ارائه الگوهای رفتاری معلمان و اساتید دانشگاه و چهره‌های اینارگر به‌منظور افزایش اعتماد به این دسته از گروه‌های مرجع، جلوگیری از تضاد در حرف و عمل و کاربردی شدن آموزه‌های دینی در زندگی اجتماعی به‌منظور افزایش اعتماد اجتماعی به مسئولان تربیتی مدارس.

۶. دوره‌های آسیب‌شناسی به‌منظور شناخت بهتر گروه‌های مرجع مفید و گروه‌های مرجع زیان‌آور و باندهای خلاف‌کار و ... در مدارس و ارتباط مستمر بین پلیس (علی‌الخصوص پلیس فتا) و مدارس در خصوص آگاه‌سازی دانش‌آموزان راجع به شناخت گروه‌های مرجع زیان‌آور جهت جلوگیری از مشکلات و معضلات اجتماعی جامعه.

۷. هماهنگی بین وزارت آموزش و پرورش و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی تحت عنوان پلیس بار در مقطع متوسطه مشابه طرح همیار پلیس در ابتدایی به‌منظور نهادینه کردن امنیت اجتماعی و افزایش اعتماد اجتماعی در این مقطع تحصیلی حساس، که دانش‌آموزان نوجوان در تلاش کسب هویت جدید و الگو یابی هستند.

۹. تشکیل انواع گروه‌های مرجع، چه درون مدرسه، گروه‌های مربوط به پژوهش و تحقیقات علمی و گردش‌های علمی، گروه تئاتر، گروه‌های ورزشی و ..... و چه در بیرون از آن مانند گروه‌های

7. Coven, J. (2004). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94: 95–120.
8. Hezar Jaribi, Jafar and Safari Shali, Reza. (1388). Investigating the Factors Affecting Citizens' Social Trust, *Quarterly Journal of Applied Sociology, Scientific-Research Journal of the University of Isfahan*, Year 20, Issue 4.
9. Abbaszadeh, Mohammad (1383). Factors Affecting the Formation of Students' Social Trust, *Social Welfare Quarterly*, Fourth Year, No. 15.
10. Alipour, Parvin et al. (1388). Trust and Participation, A Study of the Relationship between Trust and Participation in Tehran, *Iranian Journal of Sociology*, Summer 2009, Volume 10, Number 2.
11. Dawson, E. & Chatman, E. (2001) *Reference Group Theory with Implication for Information Studies: A Theoretical Essay*, Florida State University: Tallahassee, Florida, USA.